

Цимбалюк С. О.,
д.е.н., професорка,
декан факультету управління персоналом, соціології та психології,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: РОЛЬ ТА НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ

В умовах деструктивного впливу зовнішніх чинників на економічну, політичну, соціальну, екологічну і безпекову ситуацію заклади вищої освіти мають стати освітніми, науковими та інноваційними центрами. Крім того у сучасних умовах актуалізується третя місія закладів вищої освіти – соціальна, котра передбачає активну участь у суспільному житті громад і країни загалом.

Збройна агресія РФ на території України призводить до збільшення чисельності осіб, котрі мають проблеми не тільки з фізичним, а й з психічним здоров'ям, що створює бар'єри для навчання здобувачів освіти й унеможливорює продовження роботи за раніше здобутою освітою та професією для осіб, які вже здобули освіту. Крім того внаслідок тимчасової окупації частини території України, руйнування житла, підприємств, значна частина населення змушена змінити місце проживання й шукати нову роботу.

На сьогодні урядом та громадськими організаціями запроваджено низку програм та ініціатив щодо соціального захисту та інтеграції осіб, які постраждали внаслідок війни, зокрема військовослужбовців та внутрішньо переміщених осіб. Одну із ключових ролей у цих процесах мають відігравати заклади вищої освіти. Важливими є перепідготовка військовослужбовців й цивільного населення, психологічна допомога, навчання та допомога у започаткуванні своєї справи й інтеграції у ринок праці. У зв'язку з цим імплементація пріоритету соціальної інклюзії має стати невід'ємною складовою політики закладу вищої освіти поряд із якістю освіти, досконалістю викладання, навчання та досліджень, розвитком міжнародного партнерства.

Останніми роками з'явилася низка міжнародних і національних ініціатив щодо імплементації пріоритету соціальної інклюзії в академічне середовище. Серед пріоритетів розвитку вищої освіти до 2030 року для країн, що входять до Європейського простору вищої освіти, визначених Римським Міністерським Комюніке (19 листопада 2020 р.) – інклюзивність, що передбачає рівноправний доступ кожного, хто навчається, до вищої освіти й отримання повної підтримки у завершенні свого навчання та підготовки [2].

Серед пріоритетів розвитку вищої освіти, визначених Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, інклюзивність, доступність, рівність і різноманітність. З-поміж п'яти стратегічних цілей дві пов'язані із реалізацією пріоритету соціальної інклюзивності:

- забезпечення якісної освітньо-наукової діяльності, конкурентоспроможної вищої освіти, яка є *доступною* для різних верств населення;
- ефективність управління в системі вищої освіти, що є соціально відповідальною [1].

Імплементація пріоритету соціальної інклюзії в академічному середовищі передбачає створення умов для справедливого представництва в закладах вищої освіти здобувачів з різним походженням, що охоплює соціальні, економічні, етнічні, гендерні, вікові, фізичні, розумові характеристики.

З метою реалізації пріоритету соціальної інклюзії у закладах вищої освіти важливою є розробка стратегій розвитку на засадах інклюзивності, рівності, різноманітності, що враховують потреби представників усієї громади. Для вироблення ефективних інструментів забезпечення доступності та підтримки вразливих і незахищених верств населення в здобутті освіти необхідним є дослідження представленості у вищій освіті представників різних груп населення, оцінювання їхньої вразливості та незахищеності.

З-поміж напрямів реалізації пріоритету соціальної інклюзії в академічному середовищі виокремимо такі:

- створення можливостей здобуття освіти протягом усього життя, розвиток освіти дорослих;
- запровадження різних форм, зокрема змішаного та дистанційного навчання, гнучких режимів;
- надання широких можливостей побудови індивідуальних освітніх траєкторій з метою врахування потреб різноманітного контингенту здобувачів;
- запровадження інструментів визнання результатів неформальної та інформальної освіти;
- створення інклюзивного безбар'єрного освітнього простору: інклюзивних кампусів, аудиторій, лабораторій для задоволення академічних потреб усіх здобувачів;
- фінансова підтримка – надання грантів, стипендій, кредитів на навчання особам з домогосподарств з низьким рівнем доходу;
- квотування бюджетних місць для здобувачів із соціально незахищених груп населення;
- надання психологічної допомоги здобувачам, котрі мають проблеми зі здоров'ям;
- проведення заходів, спрямованих на збереження психічного здоров'я;
- надання рівного доступу для участі в програмах міжнародної академічної мобільності;
- запровадження програм змішаної мобільності, інтернаціоналізації вдома, міжнародної онлайн-співпраці тощо.

Одним з ефективних заходів є запровадження у закладах вищої освіти посади омбудсмена, серед обов'язків якого – вирішення конфліктних ситуацій, пов'язаних із забезпеченням рівності, інклюзивності та доступності.

Важливим напрямом є формування інклюзивної культури в академічному середовищі, що потребує включення до програм професійного розвитку

науково-педагогічних працівників модулів з інклюзивної педагогіки, проведення воркшопів, тренінгів, конференцій з проблем соціальної інклюзії.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf>

2. Rome Ministerial Communiqué, 19 November 2020. URL: <https://ehea2020rome.it/pages/documents>

Чугаєвська А. В.,
к. ю. н., доцентка,
доцентка кафедри публічного та міжнародного права
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ПИТАННЯ ІНКЛЮЗІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Питання інклюзії у закладах вищої освіти (далі ЗВО) останнім часом, на жаль, набуває все більшої актуальності. І це, в тому числі, пов'язано з відкритою агресією РФ проти України, наслідком якої є збільшення кількості осіб з інвалідністю. Освіта для людей з інвалідністю, це з одного боку – можливість соціалізації і доступу до отримання професії, а з іншого – можливість самостійно забезпечувати своє життя на гідному рівні. Так, в рамках моніторингу було виявлено, що тільки біля половини викладачів та здобувачів ЗВО були обізнані про наявність заходів із врахування потреб учасників освітнього процесу з числа осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, у 60% випадках були відсутні стратегія безбар'єрності та заходи регулювання внутрішньої політики у ЗВО щодо доступності. У чверті випадків,